

RECENSIONS

Emili Boix-Fuster (coord.). **Els futurs del català. Un estat de la qüestió i una qüestió d'estat.** Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2008. Coll. Universitat, 198 pàg. ISBN 978-84-475-3343-5

Jordi Ginebra*

Emili Boix-Fuster coordina un llibre col·lectiu en el qual participen un total de deu especialistes, que presenten un estat de la qüestió actualitzat de la situació sociolingüística d'avui en els territoris històrics de llengua catalana. Els autors informen, exposen i documenten, però també es mostren implicats en l'esforç per assegurar la continuïtat de la comunitat lingüística que analitzen: es pregunten sobre l'evolució de la situació sociolingüística dels països de llengua catalana en un món cada vegada més globalitzat, i es plantegen com s'hi pot intervenir democràticament per garantir-ne els «futurs» («futurs», en plural, potser perquè ja ningú no creu que n'hi pugui haver un de sol, generalitzable al conjunt dels territoris).

En el primer capítol, Emili Boix-Fuster planteja, des d'una visió transversal de tot el domini lingüístic, els principals reptes d'avui. Els set capítols següents estan dedicats a analitzar cada un dels set territoris de llengua catalana. En el segon capítol, «Les llengües a Catalunya», Albert Fabà, de la Societat Catalana de Sociolingüística, fa una anàlisi del coneixement i ús del català al Principat a partir de les grans enquestes realitzades en els darrers anys i de l'Ofercat. En el tercer capítol, Miquel Àngel Pradilla, de la Universitat Rovira i Virgili, descriu la situació sociolingüística del País Valencià prenent com a marc històric de referència els vint-i-cinc anys de la Llei d'ús i ensenyament del valencià. En aquest cas la descripció es beneficia de l'explotació de les enquestes d'ús promogudes per la Generalitat Valenciana (primer a través del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics i després a través de l'Acadè-

* Jordi Ginebra, catedràtic de lingüística catalana de la Universitat Rovira i Virgili.

mia Valenciana de la Llengua). En el quart capítol, dedicat a les Illes Balears, Joan Melià, de la Universitat de les Illes Balears, fa un estudi anàleg als anteriors, si bé dedica una atenció especial, com a factor clau de l'evolució sociolingüística, als moviments de població dels darrers anys. El cinquè capítol, a càrrec de Gentil Puig, de la Universitat de Perpinyà, tracta de la Catalunya del Nord, en aquest cas fent èmfasi, també com a elements clau, en els factors econòmics. El sisè capítol, de Josep Ballarín, de la Universitat Ramon Llull i la Universitat de Barcelona, està dedicat a Andorra. L'autor s'entreté a perfilar les característiques dels diferents grups socials, atès que considera que aquests perfils determinen fortament la dinàmica sociolingüística del país. Natxo Sorolla, de la Universitat de Barcelona, és l'autor del capítol següent, dedicat a la Franja. És un capítol complet, que es pot dir que gairebé recull tota la informació disponible. El vuitè capítol tracta de l'Alguer, i n'és autor Andreu Bosch, també de la Universitat de Barcelona. Bosch no sols analitza els indicadors d'ús, sinó que inclou dades i comentaris sobre el procés històric d'hibridació interna del català de la ciutat. L'estudi acaba amb dos capítols de temàtica general, un sobre el foment del coneixement i l'ús del català, a càrrec de Noemí Ubach, de la Societat Catalana de Sociolingüística —dedicat sobretot a descriure les accions del Consorci per a la Normalització Lingüística—, i l'altre sobre el futur del català en el marc de les condicions de la diversitat lingüística mundial d'avui, a càrrec de Pere Comellas, del Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades de la Universitat de Barcelona.

En conjunt, el llibre, tot i que no és excessivament extens, proporciona una gran quantitat d'informació, i permet que el lector es faci una bona idea general de la situació social de la llengua catalana (i també de la gran heterogeneïtat dels processos de progrés o regressió en cada un dels territoris), i pot dir-se que en relació amb aquest punt l'objectiu del coordinador del volum ha estat assolit. D'altra banda, en comparació amb altres estudis de síntesis anteriors, ara s'han analitzat dades d'ús de l'idioma, ja que, a diferència del que passava fa una o dues dècades, avui es té un bon coneixement sobre la matèria, gràcies fonamentalment a les enquestes d'usos lingüístics realitzades en els darrers anys (pàg. 27). Tot i així —si es permet una petita puntualització, previsible—, cal afegir que el fet que les enquestes d'ús no informin directament de l'ús, sinó de la percepció de l'ús —o de la *representació* de l'ús, si es vol— potser hauria d'animar més els sociolingüistes a recórrer amb menys recança a altres instruments d'investigació social. Perquè en algun punt el resultat de les enquestes és impossible d'acceptar com a concordant amb la realitat: per exemple, que l'ús del català, a les botigues, sigui superior a l'ús del castellà

(pàg. 34). De fet, en el capítol dedicat a Catalunya, efectivament, també s'exploren per a l'estudi de l'ús altres dades, les de l'Ofercat, una eina d'anàlisi basada en l'observació. La llàstima és que aquesta eina, ara per ara, només s'apliqui al Principat. (L'Ofercat, sigui dit de passada, tampoc no deixa de proporcionar resultats més aviat estranys, com ara que l'oferta lingüística en català als mitjans de comunicació sigui d'un 30 a un 40%, un índex altíssim si el confrontem amb el que s'infereix de l'experiència de visitar un quiosc o d'engegar l'aparell de televisió. No aprofundirem ara, però, en aquesta qüestió.)

Els resultats globals de l'anàlisi mostren que la llengua catalana, en conjunt, continua reculant des del punt de vista social. Amb ritmes diferents i en marcs sociopolítics prou diversos, però reculant. Els fets són els fets i les coses són com són. Ara: com s'ha dit, els autors es mostren implicats en l'esforç per assegurar la continuïtat de la comunitat lingüística que analitzen i, com diu Emili Boix-Fuster en el pròleg, per «aconseguir que aquesta poliglòtització no sigui una màquina terriblement glotofàgica, que afavoreixi l'abandó de les llengües petites i mitjanes», i per avançar «cap a una ètica de la sostenibilitat lingüística, des de la qual es pot defensar el català» (pàg. 8). Això fa que la lectura del text no es converteixi, com podria haver estat, en una lletania de lamentacions, sinó en un exercici de reflexió orientada a mirar d'objectivar —i potenciar— els elements que permetrien capgirar la tendència. Cal lloar aquesta presa clara de posició, que és valenta tenint en compte que en alguns sectors de l'àmbit acadèmic, cada vegada més, s'intenta desacreditar la sociolingüística compromesa en nom d'una actitud suposadament neutra i asèptica.

Els autors, efectivament, busquen indicis, punts de vista, raons, arguments i perspectives que permetin pensar que la tendència podria canviar. I formulen des d'estratègies de detall —però rellevants— fins a plantejaments generals. Un exemple d'estratègia de detall: Albert Fabà proposa una política que creï empatia amb el castellà, és a dir —si és que la interpretació és correcta—, que faci abandonar la tradicional posició del català compromès de tendir més aviat a no valorar la llengua espanyola (i, per tant, a una certa contraposició excloent). I un exemple de plantejament general: Pere Comellas —i en part també el mateix Emili Boix— proposa situar la lluita pel català en el context de la mobilització per preservar la diversitat ecolingüística a escala planetària.

Totes aquestes propostes són convincents, però al lector no li acaba de desaparèixer el neguit. Fa l'efecte que de vegades es planteja la qüestió del futur del català com si el problema fos, diguem-ne, tècnic, com si el que calgués fos trobar nous paradigmes teòrics per a la sociologia del llenguatge i nous argu-

ments de legitimació de la «normalització» lingüística. I com si es pensés que, un cop trobats i formulats, la consistència dels paradigmes i la lògica implacable dels arguments conduiran de manera natural a l'acceptació general de la pluralitat lingüística al món i, per tant, a la «salvació» del català. Però els sociolingüistes catalans poden estar —si més no des d'aquest punt de vista— tranquils: ells ja han fet els deures, i han fet bona feina. El problema de la supervivència de la llengua catalana no és un problema de la sociolingüística. És per això que el neguit no desapareix.

Finalment, i encara que sàpiga greu, no es pot deixar d'assenyalar que és una llàstima que un llibre valuós com aquest hagi estat publicat sense una darrera revisió lingüística i tipogràfica. El nombre d'errors és excessiu: *mentre* per *mentrestant* (pàg. 27), *censos y padros* per *censos i padrons* (p. 32), *d'acord a* per *d'acord amb* (pàg. 39), *perquè* per *per què* (pàg. 108), etc. D'altra banda, *Symposia Philologica* no és una revista (pàg. 49) sinó una col·lecció, i no hi ha cap llibre amb el títol *Actes la llengua catalana al tombant del mil·leni*, i encara menys una editorial que es digui *de la Universitat Rovira i Virgili* (pàg. 123).

Maria Àngels Viladot i Presas. **Lengua y comunicació intergrupala.**

Barcelona: Editorial UOC, 2008, 175 pàg. ISBN 978-84-7988-790-8

Carles Duarte i Montserrat*

Les llengües són un instrument primordial de comunicació, però també ens vinculen a un grup humà i a un territori. No són realitats fredes o neutres, sinó que transmeten història, coneixements i emocions. D'una manera més o menys intuïtiva, en som conscients, però és important que disposem d'instruments científics que ens permetin d'argumentar-ho. Per això és especialment interessant que la Universitat Oberta de Catalunya hagi publicat el llibre *Lengua y comunicació intergrupala* de la Dra. Maria Àngels Viladot i Presas, profesora consultora de la Universitat Oberta de Catalunya, que hi fa una síntesi dels treballs que ha realitzat durant els darrers vint anys a l'entorn de la comunicació intergrupala.

Viladot parteix de la premissa que la llengua és fonamental per a la vida social

* Carles Duarte i Montserrat, lingüista, director de la Fundació Lluís Carulla i membre del Consell de Direcció de la *Revista de Llengua i Dret*.